

Nr 520

Av herrar Skårman och Wirtén, om mätstationer för kontinuerlig bevakning av luftföroreningar och förändringar i atmosfären.

(Lika lydande med motion nr 608 i Andra kammaren)

Under de senaste två årtiondena har allt fler blivit uppmärksamma på att de naturresurser som står oss till buds är begränsade och att vi därför måste hushålla med dem. Likväl är det anmärkningsvärt att man sätter i gång kemiska och fysikaliska industriprocesser i stor skala, utan att i förväg göra klart för sig deras konsekvenser i form av miljöförstöring. Detta gäller kanske framför allt användningen av friskvattentillgångarna, där förbrukningen och förskämningen varit och är skrämmande. Sötvattentillgångarna är emellertid spridda till skilda nederbördsområden. Vattenföroreningarna är relativt lätta att lokalisera och därmed möjliga att komma åt.

Annorlunda är det med lufthavet, som genom sin lättrorlighet kan sprida föroreningar till varje del av jorden. Via nederbörden smutsas även de obebyggda viddernas grundvatten och haven ned. Våra andningsorgan är synnerligen mottagliga inte bara för förgiftningar utan också för allergier, infektioner och cancerframkallande retningar. Ren luft är därför av utomordentlig betydelse för människans och övriga organismers välbefinnande.

Visserligen vansköts sötvattenstillgångarna t. o. m. i så hög grad att de hotar att förorena världshaven, men möjligheterna och metoderna att hålla dem under kontroll är relativt väl kända och börjar utnyttjas. Så förhåller det sig knappast med luften. Lufthavet betraktas som närmast oändligt. Man har trott sig kunna lösa luftföroreningsproblemen genom att bygga allt högre skorstenar för att därmed sprida rökgaserna och undvika dem på emissionsplatsen. Först genom en rad naturkatastrofer orsakade av de rätt olika, men under den gemensamma benämningen smog benämnda dimmor-
na i Rhenlandet, London och Los Angeles har man mer allmänt börjat vakna inför det hot mot mänskligheten, som ett nedsmutsat lufthav utgör. Blyföroreningarna uppe i de grönländska jöklarna och atomskans spridning runt klotet har även manat till eftertanke.

Likväl vet man mycket litet om luftens sammansättning på olika platser under skilda klimatiska förhållanden. Man känner dåligt till hur denna sammansättning förändras under årens lopp. Framför allt: inga omgående

rapporter eller varningar ges om av någon anledning en plötslig förändring skulle inträda. En begränsad olycka, som klorutsläppet i Stenungsund under pågående arbete, visar att det är relativt dåligt ställt med den lokala varningsberedskapen. En ytlig undersökning har givit vid handen att kontinuerlig luftundersökning endast pågår på relativt få ställen i landet. Denna undersökning avser därjämte huvudsakligen svaveldioxidhalten. Mätstationerna är företrädesvis lokaliserade till storstäderna, där Göteborgsområdet av naturliga skäl (industrilokaliseringen bl. a.) ligger främst och där BP-raffinaderiet har Sveriges, som det uppgivits, enda helautomatiska mätstation. Parallellt med mätningen av svaveldioxidhalten sker också på de flesta mätstationerna registrering av luftens sotmängd genom filtermetod. I Stockholm och Göteborg registreras även partikelnedfall, och åtminstone i Göteborgs innerstad mäter man även koloxidhalten. Där hoppas man snart kunna mäta halten av kväveoxid och blyföreningar i atmosfären.

Det är emellertid som härav framgår inte alltför mycket, som utträttas på denna front. Av oktobernumret 1969 av Försvarets forskningsanstalt »FOA orienterar om», som även tillställts riksdagsmännen, framgår att analyseringen av olika luftföroreningar i maskinsamhället är komplicerad.

3:e lagutskottet gjorde i september 1968 en studieresa till Rhenlandet och Ruhrområdet, som ju hör till de hårdast industrialiserade distrikten i Europa. Därvid besöktes bl. a. det under Landesregierung i Nordrhein—Westfalen lydande »Landesanstalt für Immissions- und Bodennutzungsschutz» i Essen—Bredeney. Där lämnades många intressanta upplysningar såväl om emissionskontrollen av nya och gamla industrier (motsvarande vår koncessionskontroll) som om immisionsmätningarna runt hela delstaten.

Vid detta besök studerades även praktisk mätteknik och luftövervakning i den stora färgfabriken »BAYER Aktiengesellschaft» i Leverkusen. Luftövervakningen i denna oerhört koncentrerade kemiska industri måste givetvis från såväl hälsosynpunkt som för att undvika gasolyckor vara minutiös. Den ombesörjdes av en ingenjörsavdelning (AP Angerwendte Physik), som till sin hjälp utexperimenterat nya mätningmetoder men även licensbyggt och från USA förvärvat en rad intressanta mätningssredskap. På en storstation eller huvudcentral hade man således en rad helautomatiska computers eller datorer, som kontinuerligt på diagram registrerade halterna av svaveldioxid (SO_2), svavelväte (H_2S), klor (Cl_2), nitroösa gaser, koldioxid (CO_2), koloxid (CO), kolväten, damm och aerosoler. Deras utomordentliga känslighet demonstrerades påtagligt och det uppgavs, att en utspädning ända ner till 1:1 miljarddel (1 fingerborg på ett tyskt fyrfamiljshus) kunde registreras. Datorerna var därtill överkomliga i pris då varje sektion uppgavs kosta ca 10 000 DM.

Mätningstekniken är således högt utvecklad, automatiska, självregistrerande apparater åtkomliga och billiga i drift eftersom inget manuellt analysarbete erfordrades. Datorerna kunde även kopplas samman med larmsigna-

ler, som trädde i funktion så snart viss gaskoncentration av ena eller andra slaget översteg det fastställda maxvärdet.

Skaderiskerna vid för hög koncentration av luftföroreningar är klart konstaterade. Kontrollen av atmosfärens sammansättning och dess halt av hälsofarliga föroreningar är som vi påpekar i dag i Sverige bristfällig. De tyska exemplen visar att sådan kontroll går att utföra. Möjligheten att upprätta ett nät av kontrollstationer i Sverige för kontinuerlig bevakning av föroreningar och förändringar i atmosfären, i lämpliga fall kopplade direkt till larmanordningar, bör därför närmare undersökas.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att en utredning tillsätts med uppgift att undersöka möjligheterna att upprätta ett landsomfattande nät av mätstationer för kontinuerlig bevakning av luftföroreningar och förändringar i atmosfären.

Stockholm den 27 januari 1970

Bo Skårman (fp)

Rolf Wirtén (fp)
